

Облік і оподаткування

УДК 657.1

Кругла Марина Миколаївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Kruhla Maryna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the

Department of Accounting and Consulting

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ORCID: 0000-0001-6268-7635

Круглий Владислав Володимирович

інженер-програміст

ТОВ «Деврейн»

Kruhlyi Vladyslav

Software Engineer

LLC «Devrain»

**ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
ACCOUNTING POLICY AS THE BASIS OF ACCOUNTING AND
ANALYTICAL SECURITY OF ENTERPRISE MANAGEMENT**

Анотація. Вступ. Облікова політика є важливим компонентом менеджменту, який визначає правила та методи ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Дієвість облікової політики впливає на прозорість фінансової звітності, ефективність управлінських рішень та фінансово-економічний стан підприємства.

Мета. Метою статті є дослідження ролі та значення облікової

політики як основи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Стаття спрямована на виявлення завдань та факторів формування облікової політики, її впливу на обліково-аналітичне забезпечення системи управління та аналіз практики застосування елементів облікової політики в умовах сучасної економіки.

Матеріали і методи. Дослідження проводилось на положеннях нормативно-правових актів з питань облікової політики, організації обліку і звітності та працях вітчизняних вчених та практиків, які досліджують питання облікової політики й інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Під час написання статті використовувались загальні та спеціальні наукові методи дослідження. Зокрема, для вивчення законодавчих та нормативних документів, які регулюють ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності проводився їх аналіз. Використання методів моделювання різних сценаріїв облікової політики допомогло оцінити її вплив на фінансові результати, податкове навантаження підприємства. Опитування бухгалтерів дозволило отримати інформацію про практичне застосування облікової політики, щоб виявити проблеми та шляхи їх вирішення.

Результати. Облікова політика є основою для формування інформаційної бази, необхідної для прийняття управлінських рішень, планування та контролю діяльності підприємства. Вирішуючи організаційні і методичні завдання, облікова політика впливає на якість фінансової інформації, забезпечуючи її прозорість та порівняність.

Проведений аналіз факторів, які впливають на вибір елементів облікової політики (організаційно-технологічні особливості, нормативно-правові вимоги, масштаб діяльності підприємства, стратегія розвитку підприємства) свідчить про необхідність індивідуалізації підходів до розробки облікової політики.

Особлива увага приділена аналізу впливу облікової політики на формування інформації в обліковій інформаційній системі підприємства та на управлінські процеси на підприємстві.

Перспективи. Облікова політика відіграє вирішальну роль у забезпеченні інформацією системи управління підприємством, тому подальший її розвиток безпосередньо пов'язаний з цифровізацією інформаційного супроводу й використанням штучного інтелекту для оптимізації вибору елементів облікової політики.

Ключові слова: *облікова політика, обліково-аналітичне забезпечення управління, інформаційна система управління, інформація, облік, фінансова звітність, прийняття рішень.*

Summary. *Introduction. Accounting policy is an important component of management, which determines the rules and methods of accounting at the enterprise. The effectiveness of the accounting policy affects the transparency of financial reporting, the effectiveness of management decisions, and the financial and economic condition of the enterprise.*

Purpose. The purpose of the article is to study the role and significance of accounting policy as the basis of accounting and analytical support for enterprise management. The article is aimed at identifying the tasks and factors of accounting policy formation, its impact on the accounting and analytical support of the management system and the analysis of the practice of applying accounting policy elements in the conditions of the modern economy.

Materials and methods. The research was carried out on the provisions of regulatory legal acts on accounting policy, organization of accounting and reporting, and the works of domestic scientists and practitioners who research the issues of accounting policy and information support for management decisions.

During the writing of the article, general and special scientific research

methods were used. In particular, to study the legislative and regulatory documents that regulate accounting and financial reporting, their analysis was carried out. The use of modeling methods of various accounting policy scenarios helped to assess its impact on the financial results and tax burden of the enterprise. The survey of accountants made it possible to obtain information about the practical application of accounting policies in order to identify problems and ways to solve them.

The results. The accounting policy is the basis for the formation of the information base necessary for making management decisions, planning and controlling the company's activities. By solving organizational and methodological tasks, the accounting policy affects the quality of financial information, ensuring its transparency and comparability.

The conducted analysis of factors that influence the choice of accounting policy elements (organizational and technological features, regulatory and legal requirements, scale of enterprise activity, enterprise development strategy) indicates the need for individualization of approaches to the development of accounting policy.

Special attention is paid to the analysis of the impact of the accounting policy on the formation of information in the enterprise's accounting information system and on management processes at the enterprise.

Discussion. Accounting policy plays a decisive role in providing information to the enterprise management system, therefore its further development is directly related to the digitalization of information support and the use of artificial intelligence to optimize the selection of accounting policy elements.

Key words: accounting policy, accounting and analytical management support, management information system, information, accounting, financial reporting, decision-making.

Постановка проблеми. Розробка індивідуальної облікової політики є важливим інструментом ефективного управління підприємством. Вона дозволяє забезпечити прозорість і достовірність облікової інформації та фінансової звітності шляхом врахування специфіки діяльності підприємства при відображенні господарських операцій в обліковій системі та оптимізації процесу прийняття управлінських рішень. Незважаючи на значний резонанс щодо значення облікової політики в науково-професійній спільноті, практики їй не приділяють заслуженої уваги; спостерігається формалізований, поверхневий підхід до формування наказу про облікову політику; часто не відслідковується вплив елементів облікової політики на об'єктивність фінансових показників і, в цілому, на якість інформаційного забезпечення управління. Нехтування об'єктивністю при формуванні управлінської інформації має негативні наслідки для управлінських рішень, сприяє підвищенню фінансових ризиків, зниженню довіри до інформації з боку зацікавлених осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування облікової політики та її впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління піднімається багатьма вченими. Зокрема, Оляднічук Н., Підлубна О. [1], Яремко І. [2] розглядають обліково-аналітичну систему та її значення в управлінні економічним розвитком підприємства; Зубілевич С., Міклуха О. та Позняковська Н. [3] аналізують особливості функціонування обліково-аналітичної системи в умовах європейської інтеграції; Нестеренко І., Чміль Є. [4] досліджують можливості моделювання облікової системи в сучасних умовах; Годнюк І. і Шевчук Н. [5] – вивчають вплив війни на об'єктивність облікової інформації та необхідність перегляду облікових оцінок і облікової політики; Правдюк Н.Л. та Правдюк М.В. [6] зосереджують свою увагу на перевагах і ризиках, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в обліку; Бардаш С., Грабчук І. [7] і Ратинський В. [8] вивчають можливості

цифровізації облікову. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та перманентною зміною зовнішніх умов функціонування підприємств, дослідження облікової політики та її місця в обліково-аналітичному забезпеченні сучасного підприємства є актуальними. Вони дозволяють оптимізувати управлінські процеси шляхом врахування особливостей функціонування суб'єкта господарювання та інтегрувати сучасні технології в інформаційну систему.

Метою статті є дослідження ролі та значення облікової політики як основи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Стаття спрямована на виявлення основних аспектів формування облікової політики, її впливу на ефективність управління підприємством, а також аналіз практичних аспектів застосування облікової політики для цифровізації облікових процесів.

Виклад основного матеріалу. Облікова політика служить підґрунтям для формування обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Вона визначає принципи, методи та процедури ведення бухгалтерського обліку, що використовуються для складання фінансової звітності; впливає на точність, достовірність та прозорість показників, які є основою для прийняття управлінських рішень.

Облікова політика підприємства виконує ряд завдань організаційного та методичного характеру (рис.1). По-перше, розробка облікової політики є зобов'язанням кожного підприємства, що визначене Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [9]. Залежно від законодавчих вимог щодо концептуальної основи на якій будується облік та фінансова звітність конкретного підприємства, облікова політика повинна відповідати національним (НП(С)БО) або міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (МСФЗ). Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та МСФЗ, кожне підприємство зобов'язане розробити та затвердити власну облікову

політику для забезпечення дотримання законодавства та дотримання методичної єдності формування показників фінансової звітності.

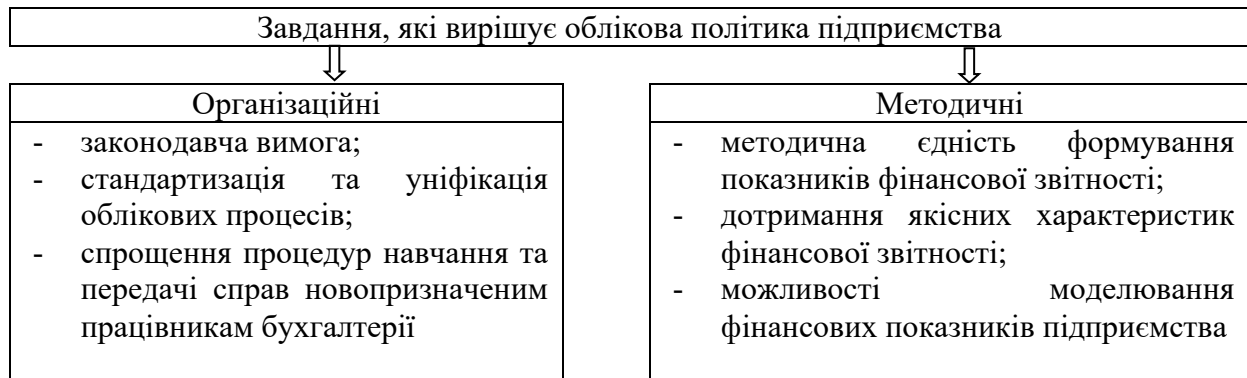

Рис. 1. Завдання, які вирішує облікова політика підприємства

Джерело: авторська розробка

По-друге, розробка облікової політики сприяє стандартизації облікових процесів на підприємстві. Це дозволяє всім працівникам бухгалтерії діяти згідно з єдиними правилами та процедурами, передбаченими в Наказі про облікову політику, що зменшує ризик помилок, полегшує навчання нових співробітників, передачу досвіду та підвищує ефективність роботи підрозділу.

По-третє, облікова політика визначає методи оцінки активів та зобов'язань, які застосовуються на конкретному підприємстві і які впливають на якісні характеристики показників його фінансової звітності. Правильний вибір методів обліку забезпечує достовірне, реальне відображення фінансового стану підприємства. Забезпечення прозорості та порівнянності фінансової інформації свідчить про зрозумілість, доступність та порівнянність показників для користувачів.

По-четверте, розуміння впливу елементів облікової політики (обраного методу амортизації, обліку запасів чи оцінки дебіторської заборгованості, способу формування резерву сумнівних боргів тощо) на фінансово-результатні показники підприємства, дозволяють встановити оптимальний підхід до формування показників та оптимізувати податкове

навантаження й управління фінансовими потоками.

Таким чином, для отримання ефекту від використання облікової політики слід подбати про актуалізацію, ретельність і обґрунтованість її елементів для конкретного підприємства. Найтипівіші фактори, які потребують врахування при розробці облікової політики наведені в табл.1.

Таблиця 1

Визначальні фактори формування облікової політики підприємства

Фактори формування облікової політики підприємства	Вплив факторів на формування облікової політики
Організаційно-технологічні особливості діяльності підприємства	Галузеві особливості бізнесу (промисловість, агробізнес, будівництво, фінансовий сектор, сфера послуг, торгівля) зумовлюють потребу облікового відображення специфічних активів, зобов'язань та використання специфічних облікових методів і прийомів
Нормативно-правові вимоги	Діяльність підприємств різних сфер економіки підпадає під галузеве нормативно-правове регулювання, яке впливає на формування положень облікової політики. Індивідуальна облікова політика дозволяє врахувати специфічні вимоги та забезпечити відповідність законодавству
Масштаб діяльності підприємства	Великі підприємства з розгалуженою організаційною структурою потребують складніших та більш деталізованих облікових процедур, ніж малі підприємства. Вони часто використовують різні методи обліку для різних підрозділів (філій, видів активів, зобов'язань)
Стратегія розвитку підприємства	Облікова політика повинна відповідати фінансовим цілям та стратегії розвитку підприємства. Підприємства, які орієнтовані на швидке зростання обирають методи обліку, які підкреслюють інвестиції та розвиток, а підприємства, які прагнуть стабільності та мінімізації ризиків – класичні методи.

Джерело: авторська розробка

Облікову політику варто періодично переглядати на відповідність змінам в законодавстві, внутрішнім та зовнішнім умовам ведення бізнесу.

Отже, облікова політика для кожного підприємства розробляється індивідуально, враховуючи галузеві та організаційні особливості кожного підприємства, його специфіку, масштаб діяльності та інші фактори. Індивідуальний підхід до формування облікової політики забезпечує гнучке реагування на зміни в економічному середовищі, законодавстві або

внутрішніх умовах функціонування підприємства. Це підтверджує Нестеренко І.: «Технологія моделювання облікової політики підприємства представляє собою комплексну і динамічну систему методів, способів і принципів відображення в обліку господарських операцій на основі синтезу знань облікової політики, її функції і процесів ведення обліку» [4, с. 98].

Процес ініціювання, розробки та затвердження облікової політики підприємства є багатоступеневим та включає участь різних підрозділів і рівнів керівництва. Ініціатива щодо розробки облікової політики виходить, як правило, від керівництва, а потреба зміни облікової політики – від керівництва, бухгалтерської, аудиторської служб чи об'єктивно, внаслідок зміни норм законодавства. Керуючись ст.5 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємство самостійно визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства [9]. Відповідальність за розробку облікової політики, в більшості випадків, покладається на головного бухгалтера.

Залучені до процесу формування (зміни) облікової політики працівники, на основі чинного законодавства, визначають конкретні принципи, методи та процедури обліку, які за погодженням з юридичним відділом та службою внутрішнього аудиту знаходять відображення в Наказі про облікову політику підприємства. Затвердження облікової політики здійснюється директором або уповноваженим органом. Такий підхід забезпечує відповідність облікової політики вимогам законодавства, внутрішнім стандартам і цілям підприємства.

Сама по собі облікова політика, без належного впровадження її інструментів, на практиці не сформує якісного інформаційного забезпечення. Яремко І. зазначає, що обліково-аналітичне забезпечення

управління економічним розвитком підприємства розглянуто впорядкованою системою, яка відповідає конкретно вираженим цілям управління, втілюючи у собі систему добору адекватної бухгалтерської інформації та її аналізу з метою отримання необхідних даних для обґрунтування та ухвалення управлінських рішень щодо економічного розвитку підприємства [2]. В доповнення вищезазначеного, «...система обліково-аналітичного забезпечення суб'єкта підприємницької діяльності є формою організації всіх видів обліку, контролю й аналізу, метою якої є забезпечення адміністративно-управлінського персоналу підприємства інформацією, необхідною для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень та контролю над їх реалізацією» [1, с. 16].

Інформаційні системи управління автоматизують облікові процеси відповідно до облікової політики підприємства шляхом налаштування параметрів обліку. Це передбачає автоматичне застосування методів оцінок стосовно конкретних активів, зобов'язань, доходів і витрат, встановлених обліковою політикою при проведенні господарських операцій з ними. Автоматизація підвищує ефективність облікових процесів і зменшує ризик помилок.

Оскільки метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [9], то інформаційна система на підприємстві повинна бути побудованою таким чином, щоб облікова політика визначала правила формування фінансової звітності. За цих умов, система автоматично генерує фінансові звіти, відповідно до встановлених правил. Таким чином, підтримуємо думку Яремко І. [2], Позняковської Н., Зубілевич С., Міклухи О. [3, с. 122], що сучасний розвиток інформаційно-комунікаційного середовища також актуалізує вирішення проблематики використання інформаційних систем і технологій в системі обліково-

аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання для його інтегрування із використовуваною підприємством загальною інформаційною системою.

Спостерігаючи за стрімким розвитком інформаційної технології і тенденцій до автоматизації бізнес-процесів вчені зазначають, що системи з підтримкою штучного інтелекту поступово проваджується в бухгалтерському обліку і цей процес невідворотно буде тільки посилюватись [6, с. 79; 7; 8, с. 20].

Інтеграція облікової політики в інформаційне забезпечення управління підвищує ефективність управління підприємством [5, с. 119]. Керівництво отримує доступ до точної та достовірної фінансової інформації, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати управління ресурсами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування облікової політики індивідуально для кожного підприємства є необхідністю, обумовленою специфікою діяльності, організаційною структурою, фінансовими цілями, законодавчими вимогами та потребою в гнучкості. Індивідуальна облікова політика дозволяє підприємству оптимально керувати своїми ресурсами, забезпечувати достовірність та прозорість фінансової звітності, а також швидко адаптуватися до змін в економічному середовищі.

Облікова політика підприємства знаходить свій прояв в інформаційній системі через налаштування параметрів обліку, автоматизацію облікових операцій та формування фінансової звітності. Інтеграція облікової політики в інформаційну систему, що відбувається внаслідок глобального розвитку технологій забезпечує точність, достовірність, прозорість та контроль за обліковими процесами. Саме цей напрямок визначає тренд найближчого часу.

Література

1. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Обліково-аналітичне забезпечення економічної діяльності суб'єкта підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С.16-21. doi: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-25>.
2. Яремко І. Й. Обліково-аналітичне забезпечення як інструментарій управління економічним розвитком підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02>.
3. Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах євроінтеграції: монографія / Н. М. Позняковська, С. Я. Зубілевич, О. Л. Міклуха та ін. Рівне: НУВГП, 2019. 414 с.
4. Нестеренко І., Чміль Є. Моделювання облікової політики в контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 1 (01). С. 92-99. doi: <https://doi.org/10.32782/dees.1-15>.
5. Годнюк І., Шевчук Н. (2023). Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. № 2(24). С. 110-119. doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281235](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235).
6. Правдюк Н.Л., Правдюк М.В. Штучний інтелект як каталізатор трансформаційних процесів у бухгалтерському обліку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2024. № 1 (67). С. 69-83. doi: [10.37128/2411-4413-2024-1-5](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2024-1-5).
7. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. doi: [10.32702/2307-2105-2021.9.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.18); URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301> (дата звернення:

30.07.2024).

8. Ратинський В. В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку. перспективи та проблеми. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 4(1). С. 17-20. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/297> (дата звернення: 30.07.2024).

9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.07.2024).

References

1. Oliadnichuk, N. & Pidlubna, O. (2020). Oblikovo-analitychne zabezpechennia ekonomichnoi diialnosti subiekta pidpriemnytstva [Accounting and analytical support of the economic activity of the business entity]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstv – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*, 33(2), 16-21. doi: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-25> [in Ukrainian].

2. Yaremko, I. (2022). Oblikovo-analitychne zabezpechennia yak instrumentarii upravlinnia ekonomichnym rozvytkom pidpriemstva. [Accounting and Analytical Support as a Tool for Managing the Economic Development of the Enterprise]. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, (6). doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02> [in Ukrainian].

3. Poznjakovsjka, N. M., Zubilevych, S. Ja. & Miklukha, O. L. (2019). Oblikovo-analitychne zabezpechennja sub'ektiv ghospodarjuvannja v umovakh jevointegraciji: monoghrafija [Accounting and analytical support of economic entities in the conditions of European integration: monograph]. Rivne [in Ukrainian].

4. Nesterenko, I., & Chmil, Y. (2022). Modeliuvannia oblikovoi polityky v konteksti zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku pidpryiemstva. [Accounting policy modeling in the context of enterprise innovative development providing]. *Digital Economy and Economic Security*, 1 (01), 92-99. doi: <https://doi.org/10.32782/dees.1-15> [in Ukrainian].

5. Godniuk, I., & Shevchuk, N. (2023). Oblikova polityka ta yii vplyv na diialnist pidpryiemstva v umovakh voiennoho stanu [Accounting policy and its influence on the activities of enterprises in wartime conditions]. *Economies' Horizons*, 2(24), 110-119. doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(24\).2023.281235](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281235) [in Ukrainian].

6. Pravdiuk, N. & Pravdiuk, M. (2024). Shtuchnyi intelekt yak katalizator transformatsiinykh protsesiv u bukhholderskomu obliku [Artificial intelligence as a catalyst for transformational processes in accounting]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, 1 (67), 69-83. doi: [10.37128/2411-4413-2024-1-5](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2024-1-5) [in Ukrainian].

7. Bardash, S. & Hrabchuk, I. (2021). Tsyfrovi tekhnolohii v sferi bukhholderskoho obliku: osnovni mozhlyvosti ta ryzyky [Digital technologies in the field of accounting: main opportunities and risks], *Efektivna ekonomika*, 9. doi: [10.32702/2307-2105-2021.9.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.18); Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301> [in Ukrainian].

8. Ratynskiy, V. (2021). Informatsiini tekhnolohii v bukhholderskomu obliku. perspektyvy ta problemy [Information technology in accounting. prospects and problems], *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 4(1), 17-20. Retrieved from <http://efp.in.ua/uk/journal-item/297> [in Ukrainian].

9. Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 № 996-XIV (zi zminamy ta dopovnenniamy) [On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999. No. 996-XIV (with changes and additions)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].